

רוממות

גליון 154 שנה ד' פרשת וישב תשע"ט

גליון שבועי לבני התורה

הרב
אברהם
ברנר

על הפרק

'לשם שמים' - האמנם?

כבר אמר הגאון הצדיק רבי זלמן זאב זצ"ל מדייני וילנה ומגיד הישרים שבה, כי בדרך כלל מלאכת דרשנותו קלה היא, ודאי ובודאי בפרשיות ראשונות שבתורה שבחומש בראשית. הכל שם לכאורה ברור, בכל פרשה ופרשה ניכרים ההבדלים והפערים, בכל אחת מהם עומד הצדיק אל מול הרשע, הטוב אל מול הרע, ולא נותר לו לרב אלא להגביה קרנו של זה אל מול השפלותו של זה, הדגשת מעלותיו של זה אל מול חשיפת מעלליו של משנהו. כך בפרשת בראשית, כשעומדים אדם וחווה אל מול הנחש או קין אל מול הבל אחיו. כך גם בפרשת נח כשעומד נח ומתמודד אל מול אנשי אברהם אבינו עומד אל מול נמרוד פרעה ואבימלך, ובפרשת וירא שלאחריה עומדים אברהם מול אנשי סדום ויצחק אל מול ישמעאל, כך הלאה בפרשת חיי שרה עומד אברהם למול עפרון החתי, כך גם עבדו אליעזר ניצב אל מול בתואל ולבן. בפרשת תולדות עומד יעקב ונוצר להתמודד מול עשו אחיו, ובפרשת וישלח הוא נאבק עם שור של עשו. בכל אלו הפרשיות הדברים ברורים ונחרצים, לכל ברור; טוב מהו, ואמת מהו, כך גם היכן הוא האור והיכן הוא החושך, ולא נותר לו למגיד אלא להאיר הדברים במחשבה ובאור 'קרות' אך לא כך בפרשת וישב המשיך אותו רב ומגיד, 'בפרשה' זו כבר יש לי בעיה, כאן כבר מדובר באחים אל מול יוסף, בצדיקים אל מול צדיק, כאן יש להישמר מכל ביטוי ודיבור, כאן צריך לאחוז בפלך השתיקה. אך כשם שחוקה על אותו רב ומגיד, כי לא ישוב קהל מעריתו דומם באותה השבת, וכי מצא בפרשתו די והותר במה להורות את צימאונם, וודאי הוא שנשא מדברותיו גם באותה פרשה, כך גם חזקה היא כי לא ישוב העט רק בעבור העת, ובפרט בדברים העומדים 'על הפרק'.

שני אנשים שונים, ולכאורה מטרה אחת זהה, אך רק לכאורה. מצד אחד מספרת התורה בפרשתנו את מעשה תמר, שנתכונה אך ורק לשם שמים בשביל קיום מצות יבום, ולעומתה אשת פוטיפר שמבואר ברש"י שנסמכה פרשתה לפרשת תמר, כדי ללמדנו שאף היא לשם שמים נתכונה, אף היא עשתה כן בשביל להעמיד צאצאים מיוסף הצדיק, כיון שראתה באצטרוולוגין שלה שהיא עתידה להעמיד ממנו בנים, אלא שלא ידעה אם ממנה אם מבתה, ורצתה וביקשה שיהיה הדבר ממנה.

שניהם ביקשו את הקריבה אל ה' יתברך, שניהם נתכוננו להידבק ולהתקשר בצדיק, ושניהם אף ביקשו להעמיד מהם דור המשך, ועם כל זאת תהום פערות בין שניהם, הבדל עצום ומהותי ביניהם. כשמצד אחד עומדת תמר כאות מופת לעוץ רוח ולתעצומות נפש, סמל לדורות למסירות נפש בשביל כבוד השני, ועם מעשה שזכתה על ידו להעמיד ממנה את מלך המשיח. ולעומתה להבדיל אשת פוטיפר המוכרת לדיראון עולם, כדוגמה רעה לחוטא מחסיא.

ועבורנו, אנשים קטנים המתקשים לנסות ולהבין מהלכים מתוחכמים, שאין בידיהם הכלים לפענח הליך רוח או קווי מחשבה, ואינם יכולים לחזות ולקבוע מה נעשה ממחשבת תם ומה ממחשבת זדון, מה מקורו מייצרי הנקמה הקנאה והשנאה, ומה להבדיל ממקור טהור וכולו 'לשם שמים', מה הוא הלוחם מלחמת קודש ומצוה, ומי נטל לעצמו את ההזדמנות לתת דורו לעצמו ופורקן ליצירה, להילחם מלחמת הרשות ופחות מכך, בשבילנו באה פרשה זו כדי שנלמד ונשיכל, אולי נקבל דרכה אי אלו כלי הבחנה, לחוש בהבדל ולהכיר במהות החילוק.

וכבר פירש זאת הגה"צ רבי ליב חסמן זצוק"ל, כי ההבדל והחילוק בין תמר לאשת פוטיפר, נעוץ היה בשיטת הפעולה, וכל מתבונן יוכל להבין זאת בנקל. כי מבחן האמת הוא באותה שעה שהתכנית משתבשת מעט, שלא כל מה שרצית או תכנתת קרה, שלא התגשמו כל המשאלות לפי הרצון האישי שלך, שכל מה שנלחמת בעבורו נמוג ונעלם, באותה שעה אמת כאשר ה'לשם שמים' שלך יורד לכאורה לטמיון, אז בא המבחן האמיתי של טוהר כוונת המחשבות. כי אשת פוטיפר בראותה שתוכניתה השתבשה, שכאן הבחינה כי יוסף הצליח לחמוק ולברוח ממנה, שהוא לא הסכים עם ה'לשם שמים' שלה, מיד הרימה קולה והטעימה אותו מנחת זרועה, רדפה את יוסף על לא עול בכפו,

קו "רוממות" 0722-588477

(+972-722-588-477)

בקו זה ניתן לתרום להוצאות הגליון על ידי מערכת מחושבת, וכן על ידי נציג, כמו כן ניתן להשאיר הודעת הערת והנחות. ניתן לתרום בקו "רוממות" או בעמדות הממוחשבות של גרים מילס. לפי החיפוש הבא: רוממות:גליון שבועי לבני התורה

כל תרומה תתקבל בברכה להצטרפות לקבלת הגליון במייל או כל חשד אחרת בכמות: b264464@gmail.com 077-4447954 מספר פקס: 077-4447954

גליון
מוגדל
ערב חנוכה
תשע"ט

דבר העורך

ל
כ
שנה
הננו
לומדים
מחדש את

דברי רש"י בתחילת פרשתנו על הפחמי והפשתי, על הגמלים והניצוץ, וכמה תמיהות עולות בהבנת הדברים. בספר "חמודי יצחק" להגאון רבי יצחק חיים פוס שליט"א מצאנו שסידר את התמיהות, והעלה ישוב נפלא הכולל לקח יסודי הנוגע לתקופה זו.

"הפשתי" הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממוחם של ששורף את כולו. כך יעקב ראה כל האלופים וכו' תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, מה כתוב למטה 'אלה תולדות יעקב יוסף', וכתוב 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.

אלו דברי רש"י ומקורם מחז"ל, וישנם נוסחאות שונות בחז"ל, אך הבה ונתבונן בנוסח שיש לפנינו בדברי רש"י. עומד לו הפחמי ותמה היכן יכנס כל הפשתן הזה, כאשר לכאורה מנסה הוא לעזור ולחפש מקום לאחסן את הפשתן, אך הנה משיב לו "פיקח" כי ניצוץ אחד שורף את הכל! והדברים מופלאים שהרי התכלית אינה לשרוף את הכל, אלא להכניס את כל הפשתן לאוצר ולשומרו.

אלא שבאמת, עלינו לשאול את עצמנו, מה ענינו של הפחמי לעסוק בפשתי? הרי הפשתי לא ביקש ממנו עצה או מקום היכן להכניס את כל הפשתן. עוד זאת עלינו להבין ולדעת מדוע הפחמי הוא זה שתמה, והפיקח הוא שהשיבו כי ניצוץ אחד ממוחם "שלך" שורף את הכל, והרי אפשר לצייר את המשל באופן שסתם אדם מן השוק תמה תמיהה זו, והפיקח הוא שהשיבו.

עוד עומדים אנו ושואלים, לכאורה היה מספיק לומר במשל כי הגמלים עברו בדרך, ולא נכנסו לשום מקום.

אלא כאשר נתבונן, נראה גם כי יעקב אבינו לא ביקש לדעת להיכן להכניס את כל אלופי עשיו, אלא תמה כי יכול 'לכבוש' את כולו. כמו שמבואר במקור דברי המדרש, שכאשר ראה יעקב את כל אלופי עשו 'נתיירא' ואמר מי יכול לעמוד לי נגד כל אלו.

וכך בני אפוא את משל הפחמי והפשתי. כשראה הפחמי שנכנסו גמליו של הפשתי אל השוק, או אל היריד וכיו"ב, מקום בו הסוחרים מוכרים את סחורתם, הבין שהוא מחפש מקום להכניס את כל פשתנו, ולו עצמו, לפחמי, מסתבר שיש לו מחסנים גדולים של פחמים, שזה עבודתו. ונתיירא הפחמי שמא יאמר לו הפשתי לפנות את מחסני הפחמים שלו כדי לתת מקום לפשתן, או שמא ינסה לפנות אותו בכוח, ולכן חשש מפניו...

על זאת השיב לו פיקח אחד שאין לו לחשוש מפניו, כי אחר הרי חושש מהפשתי, ובצדק, אם מפחד הוא ממנו, אך דוקא הפחמי אין לו מה לפחד שהרי יש לו את ההפכו...

יעקב אבינו פחד מריבוי האלופים של עשו, וכנגד זה באה תשובת הפיקח, שאם אדם אחר היה חושש מריבוי אלופי עשו היה לו מקום לפחד, אך דוקא יעקב אין לו לחוש, הואיל ובית עשו הוא קש, ואילו הוא, יש לו את יוסף שעליו נאמר 'ובית יוסף להבה'.

אלא שמתוך כך עולה הארה נוספת: הפחמי חשב שיצטרך לעמוד כנגד הפשתי ולהתנגד לו, ואולי אף לצאת למלחמה נגדו, ועל זה השיבו הפיקח שאפילו הוא אינו צריך לצאת כנגדו, אלא להמשיך לעסוק במלאכתו ולהביע את המופה כדרכו, וניצוץ אחד שיוצא ממנו ישרוף את הכל!

אדרבה, אם יעזוב את מקומו ויצא למלחמה הרי הוא מפסיד את הנשק האמיתי שלו ואת כחו הגדול... כך יעקב, שעה שראה את כל אלופי עשו, עמד ותמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, ואין יצא למלחמה, כאשר ספק גדול הוא אם אכן יוכל לכבוש את כולו. על זה נאמר לו: אם יעזוב את תלמודו ויצא למלחמה נגד אלופי עשו, הרי הוא מפסיד את הכוח האמיתי שיש לו, אלא אדרבה, אל יצא ממקומו וימשיכו הוא וזרעו לעסוק בתורה ובעבודת ה'!

ובזה גופא יבעיר את האש של "בית יעקב" ואת הלהבה של "בית יוסף", וניצוץ אחד שיוצא מיוסף מכלה ושורף את כל בית עשו.

אנו עומדים לקראת ימי החנוכה, ששלהבת התורה בהם לא ככתה, על ידי אותם 'קומץ' קטן של יראי ה' וחושבי שמו שנלחמו תחת הקריאה: מי לה' אלו! לא שנו ליבם ללכ המון העם שסביבם, אלא נשארו בדרכם בתורתם ובאמונתם.

את דרכי ההשתדלות בדרכי המלחמה הם עושים כפי שעשו 'במים ההם', אך מלבד זאת הם אינם צריכים מאומה, כי ניצוץ אחד שיוצא מהאש הגדולה שבעזרת בקרבים ומכלה את כל הקש של משנא התורה ומחזיקיה **נבזר** את מוסריו הגדולים של רבינו מרן אדמו"ר הישיבה זיע"א, אשר תבע ללא הרף: עליה, עליה! והדברים מופיעים בארוכה בגליון זה. כי זוהי הדרך, להמשיך להעלות את שלהבת אש התורה, בדרך האבות והחשמונאים מדורי דורות.

ברכת השבת שהיא מקור הברכה

העורך

כתב רש"י (בפ' השני) בשם מדרש אגדה, שנקראה 'כתנת פסים' על שם צורתו של יוסף - וכמובא במדרש (רבה, פד): 'פסים, פ' - פוטיפר, ס' - סוחרים, י' - ישמעאלים, מ' - מדינים.

והנה, בתחילת הפסוק נאמר במפורש, כי יעקב עשה ליוסף כתונת פסים מפני אהבתו המיוחדת אליו יותר משאר בניו, וא"כ צריך ביאור, כיצד ניתן לפרש את דברי המדרש לפי פשוטו של מקרא, וכי יעלה על הדעת שמחמת אהבת יעקב ליוסף הוא עשה לו כתונת על שם צורתו?

וביאר בזה מרן ראש ישיבת 'נרודנא' הגאון הגדול **רבי דוב צבי קרלנשטיין זצוק"ל**: הנה כתב רבינו **יונה ב'שערי תשובה'** (שער ב' אות ה), 'ויש על הבוטח בד' להוחיל במעוף צוקתו כי יהיה החושך סיבת האורה, כמו שכתוב (מכילתא, זח), 'אל תשקחי איבתי לי כי נפילתי קמתי' כי אשב בחשך ד' אור לי', ואמרו רבותינו ז"ל, אלמלא נפילתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי', עכ"ל.

ומבואר מכאן, שהמהלך של הבריאה הוא, שאין קימה בלא נפילה, ולכן אומר רבינו יונה שמי שנמצא בחושך עליו לא רק לבטוח בד' שיוציאנו מזה, אלא הוא כבר עתה נמצא במצב שיביא את האור, שהרי החושך עצמו הוא סיבת האורה.

וכאשר נתבונן נראה, שסאת יסוריו של יוסף היו גדולים הרבה משאר השבטים, שהרי קודם שנמכר לישראלים היה מסובל בייסורים, אחי שנאו ורבו עמו, ולאחר מכן ביקשו להורגו, ושמו אותו בבור עם נחשים ועקרב, נמכר ד' פעמים, וישב בבית האסורים "ב שנה.

אולם מאידך, יוסף נתגדל והשיג מעלה רוחנית גבוהה יותר מכל השבטים. [עייין במדרש שו"ח"ט תהילים, כ], הרי, שכדי לזכות למדרגות נעלות ונשגבות שלא זכו בהם אחיו, היה על יוסף לעבור צער ויסורים יותר מאחיו, ואלמלא אותם יסורים, הוא לא היה זוכה להעפיל לרומ מעלתו יותר מהם.

ומעתה יתפרשו דברי הכתוב 'וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיָיו... דווקא משום שאהב אותו יותר מכל בניו, על כן בסיבה זו 'עֵשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פָּסִים', שהם רמז לצרות שיעיוהו,

כי אדרבה, זכות תפילתו של יעקב עמדה לו ליוסף, שיזכה לנפילה הגדולה, שהרי כפי מה שכתב רבינו יונה, זו הדרך לזכות לתקומה דוגמת מה שזכה לה, שביחס ההפוך לקימה הגדולה של יוסף, היתה נפילתו צריכה להיות גדולה יותר.

”וַיָּקָמוּ כָל בְּנָיָו וְכָל בְּנֵי הַנְּחָמוֹ וַיֵּמָאֵן לְהִתְנַחֵם“ (לז,לה)

כתב רש"י: 'וַיֵּמָאֵן לְהִתְנַחֵם' - אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי, עכ"ל.

וכבר הקשו (עייין שפתי חכמים), כיון שראה יעקב שיוסף אינו משתכח ממנו, הלא אדרבה, בזה גופא היתה צריכה להיות לו נחמה, כי מוכח בכך שיוסף עודנו חי וקיים? **וביאר** בזה הגאון הגדול **רבי אליעזר הלוי דינר שליט"א**: נראה כי יעקב אכן ידע שאם יוסף לא משתכח ממנו, הרי זה מוכיח שהוא חי, אך דוקא מחמת זה נתמלא יעקב בחשש ובאגדה, שמא יוסף בן זקוניו אשר ינא נא ממנו דעת וחכמה, נתערב עתה בין הגויים וירד במדרגתו הרוחנית, ר"ל,

וא"כ אדרבה, עדיף היה בעיניו של יעקב שיוסף ימות, מאשר חלילה יקלקל את דרכיו, ועל כך הוא סירב להתנחם!

ובזה יבואר היטב מה שפירש רש"י בדבריו של יעקב - 'חֲזֵהָ יָקָה אֶכְלֶתְהוּ... סופו שתתגרש בו אשת פוטיפר', והן הן הדברים, שעל זה היתה נתונה דאגתו של יעקב, שמא יוסף מחמת קושי הסניונים שאופפים אותו במקום שהוא נטמע שם, יורד במעלתו הרוחנית, וסכנה רוחנית הלא חמורה היא שבעתיים מסכנה גשמית! **ועל** פי זה יש להוסיף ולבאר גם את המשך דבריו של יעקב, אשר כפי הנאמר בפסוק הוא הביע חשש - 'כִּי אֶרֶד אֶל בְּנֵי אֶבְרָם שְׂאֵלָה', והביא רש"י מן המדרש ששאל הוא הגיהנם, ומשמע מן הלשון, כי החשש שלו היה על יוסף עצמו, שמא חלילה הוא ירד לגיהנם, ומחמת זה גם הוא ירד אחריה, והיינו כאמור, שעיקר החששות של יעקב

רוממות הפרשה

הרב יצחק לויסון

מפני הפרשה

נסובו אודות מצבו הרוחני של יוסף השרוי בארץ מצרים שהיא ערות הארץ.

”וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אָחִיו“ (לח,א)

כתב רש"י: 'למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד שהורידהו אחיו מגדולתו כשראו צברת אביהם, אמרו אתה אמרת למכרו, אילו אמרת להשיבו - היינו שומעים לך', עכ"ל.

ומבואר כאן, שהתביעה הנוקבת על יהודה באה מצד האחים עצמם, למרות שגם הם בעצמם השתתפו במעשה המכירה של יוסף, מכל מקום הם טענו כנגד יהודה, מדוע לא השפעת עלינו באותה שעה שלא למכרו אלא להשיבו לאביו!

אמר על כך מרן המגשיח **רבי ירוחם ממיר זיע"א** כי הדברים הללו מזכירים מעשה שהיה מספר הסבא קדישא מרן בעל **החפץ חיים זיע"א**: איש אחד הנקרא 'וואלקאטשינער', היה סוחר גדול ביי"ש, ובאותה העת היה המיסוי הממשלתי בענף זה גבוה מאוד, והיה איש זה רגיל להעלים את עסקיו ולגנוב את דעת הממשלה, עד שנתעשר מזה מאוד.

וכל זאת עד לאותה הפעם שנתוודעו לו ותפסוהו, או אז הולוכו אותו בשלשלאות של ברזל למאסר, אשר אחריתו מי יסורנה...

והנה בדרכו לגורלו המר, העבירוהו בעיר 'ראקוב', אז ביקש וואלקאטשינער מהשוטרים שיעבירו אותם דרך הרב שלהם, ואז הם יקומו עליו בצעקות ובתביעות קשות פתח בצעקות נוראות על הרב, הלא אתם ידעתם מה הם עסקי הרעים, מדוע איפוא הנחתם לי לעשות מסחר כזה? וכי לא יכולתם למנוע זאת ממני, ולהתירע בי שסוף גנב תלחיה?

והיה הסבא קדישא זצ"ל מסיים את המעשה ואומר, כי תוכחת מוסר נוקבת יש כאן, מאחר ועל דרך זה יהיה לעתיד לבוא, כאשר יוליכו את הרשעים לגיהנם, הם יבקשו שיעבירו אותם דרך הרב שלהם, ואז הם יקומו עליו בצעקות ובתביעות קשות - מדוע לא הוכחת אותנו ומנעת אותנו מלעשות מעשים רעים?

ועל כן, זה שנמנע מלקיים את המצוה הגדולה של 'הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ - וְלֹא תִשָּׂא עִלְיָו חֶטְא', עליו לדעת, כי התביעה הנוראה על חסרונ התוכחה תבוא עליו - מהחוטאים עצמם, הם שיתבעו ויזעקו עליו, הלא אילו היית מוכיח אותנו היית מונע אותנו מן החטא?

וסיים מרן המגשיח זיע"א, כי כדבר הזה רואים אנו גם כאן במעשה מכירת יוסף, כי האחים ביקשו בתחילה להרוג את יוסף, ויהודה הוא זה אשר עמד כנגדם ומנע זאת מהם, ותחת זאת הם מכרו אותו לעבד, **ומכל** מקום למרות שהם עצמם חטאו במכירתו, היתה להם זכות תביעה כנגד יהודה, כיצד הנחת לנו למוכרו? הלא "אילו אמרת להשיבו - היינו שומעים לך", הלא איום ונורא המוסר השכל היוצא מכל זה!"

”וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אָחִיו אִישׁ עֶבְרִי לְצֹחֶק בְּנוֹ“ (לט,יד)

כך מבאר בזה מרן **רבי יוסף חיים מבגדד זצ"ל**: הבה נתבונן במאורע שהתרחש כאן: לאחר שברך יוסף מאשת פוטיפר, נתברר שהיא נכשלה בנסיון לחטוא ולהחטיא את יוסף הצדיק, מעתה חוששת היא ביותר, כי האשמה תהיה מוטלת לפתחה שהרי הוא זה שברך מפניה, ומה נותר עוד לטעון במצב שכזה?

אכן הפתרון ידוע, והוא דרכם של מרשיעים מאז ומעולם, להפוך את הכשלושן 'הפרט' לבעיה 'כלל ציבורית' - 'וַתִּקְרָא לְאִשִּׁי בֵּיתָה וַתֹּאמֶר לָהּ לְאִמֹר' - עומדת היא בפני קהל אנשי ביתה ופותחת בהסברה, כי האמור, כי הבעיה עם יוסף היא לא בעיה פרטית שלי אלא היא בעיה 'ציבורית'! 'וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אָחִיו אִישׁ עֶבְרִי לְצֹחֶק בְּנוֹ' - לשון רבים!

אל תטענו לחשוב כי דבר זה נוגע רק אלי אישית, "בָּא אֵלַי לִשְׁכֹּב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל" - יוסף העיז לבוא אלי ולא חשש ממני למרות שאני גבירה ואשת פוטיפר, ואלמלי קראתי בקול גדול לא ניצלתי מפניו, א"כ בוודאי שעלול הוא גם לבוא אליכם, ועל כולם להצטרף ולהתערע על כך שהביאוהו הנה...

רוממות המידות

הרב חיים מילצקי

חזון ההנהגות והמידות

מה עוד, שהוא הצליח ליצור בקרבי הרגשה שהוא מעוניין בכך שאתעטף בטליתו, בעמדי לברך את העם.

מתוך תחושה זו שהוענקה לי מידו, קרבתי אליו מדי יום ביומו, ליטול את טליתו, עד שיום אחד פנה אלי ראש הישיבה

הגאון הגדול רבי שמחה זיסל ברוידא זצ"ל וגער בי: איך אתה מסוגל לעשות כך, וכי אין טלית בישיבה מלבד זו של המשגיח?!

אכן, הווא, בתוקף סמכותו כראש הישיבה, חינך אותי למה שראה לנכון לחנכני, אבל הנהגתו המוסרית והנעימה של רבי הירש, נשארה חקוקה עמוק בנפשי, כיצד הצליח ליצור בליבו של בחור צעיר הרגשה כל כך טובה, להתעטף בטלית של המשגיח, מדי יום ביומו...

ה"פרסומת" שחודרת לראש

זהירות המופלגת של רבי הירש בענינים שבין אדם לחבירו, התבטאה מאוד בשמירה מדוקדקת מפני חטאי הלשון, כשפיו חתום, נעול, שמור, מכל סרך של דיבור אסור.

אבל לא בחתום אחד דבוקו שיערי פיו זה בזה. לא במנועה אחד נעולו שפתותיו. לא שומר אחד עמד על הפתח לנצור את לשונו מרע. שבע עשרה חותמות של "לאויין", ארבע עשרה מנועלים של "שעין" ושלושה שומרים של "ארורים", שימשו לו תדיר כתרס מפני פגית ה"רוח ממללא" שלו ב"לישנא תליתאה".

זהירות הנוראה הזו, בממדיה המופלגים, היתה בנפשו של רבי הירש כל הימים, כשהוא מבקש תמיד להנחילה לתלמידיו אחריו, עד שבשנותיו האחרונות היה מסיים - כמעט - כל "ועד" שמסר לתלמידים, בקריאה נאמנה ממעמקי לבו: "צריך להזהר מלשון הרע, משבע עשרה לאויין, מארבע עשרה שעין ומשלושה ארורים, חס ושלום!"

פעמים היה מוסיף ואומר: "וכי תאמרו, מדוע הנני חוזר על כך כה הרבה פעמים? - למדתי כן מן הברכות הגדולות, המשקיעות הון רב על אותה פרסומת, החוזרת ומופצת בברים. יש להניח, אם כן, שהפרסומת, פועלת את שלה. לבסוף, הדברים חודרים אל הראש!"

ואמנם, תלמידים רבים, לאורך כל השנים מעידים בעצמם שתמיד ניצבה למול עיניהם אזהרתו התמידית של רבי הירש - "שבע עשרה לאויין..."

לפנינו פנינים ועובדות מהליכות חייו של המשגיח דיישיבת כנסת ישראל - חברון, הגאון הצדיק רבי הירש פאלי זצוק"ל, לרגל היארצייט שחל השבוע.

מתי מותר לרקוד "קדוש"...

בהיותו מחונך על ברכי האסכולה הסלבודקאית, בבית אביו רבי אברהם נח זצ"ל ובבית מדרשה של "כנסת ישראל" דחברון, כשהוא מוסיף תמיד לחנך את עצמו על אדני שיטת חינוך מפוארת זו, המאחדת במזיגה נפלאה את עבודת ה"בין אדם לחבירו" עם חלק העבודה ש"בין אדם למקום", תוך שימת דגש על זהירות יתירה מפני פגיעה קלה שבקלות בזולת, אם בגופו, אם בכבודו או בממונו, היה הגדול רבי הירש זצ"ל מבקש לחנך בדרך ישירה זו גם את תלמידיו-בניו עד שהיה חוזר ומוהיר תדיר:

"**ממעט** טאנצען קדוש, און א מאל דארפמען טאנצען קדוש, און אין א גוויסע מאל מוזמען טאנצען קדוש - אבער קיין מאל טארמען נישט טאנצען אף יענעמעס פיס!"

ובתרגום מילולי לשוננו אנו: "מותר לרקוד קדוש, ופעמים צריך לרקוד קדוש ובמקרים מסויימים חייבים לרקוד קדוש, אבל תמיד אסור שהריקוד הזה יעשה על ידי דריכה על רגלי הזולת!"

הטלית של המשגיח

אחד התלמידים סיפר על ההרגשה הנעימה שהיה מעניק לו רבי הירש מדי בוקר, בעת תפילת שחרית, כשהוא מבין לרוחו ויורד לדעתו של נפש צעיר למים, לעשות כרצונו.

כהן אני, סיפר התלמיד, ובבחרותי נזקקתי כל יום לשאול טלית מאחד ממתפללי היכל הישיבה, כדי לעלות לדוכן לברכת כהנים.

יום אחד, התקרבותי אל הדוכן והנה המשגיח רבי הירש פונה אלי ומגיש לי את טליתו. התעטפתי איפוא בטליתו ותלמיד צעיר חשתי מאד טוב, עטוף בטליתו של המשגיח.

4

המדרגה, אם הוא מחליט לעזוב את העמל ולעסוק בכתיבת סיפורי צדיקים וגדולים, הרי שהפך את כיוונו מעלייה לירידה, ועל ירידה מגיבים בחריפות שאין כמוה.

זאת בעוד אחרים שלא היו מסוגלים להגיע למדרגות בתורה ועסקו

בכתיבת סיפורי צדיקים וגדולים, שהיה רבנו זיע"א מעודדם ומעניק להם מלא חופניים מטובו ופוחת בפניהם מאוצרותיו.

בעבורם העסק בסיפורי צדיקים הוא בגדר עלייה! ועלייה הרי מעודדים בכל הכוחות...

מעשה שהתפרסם הרבה, ודשו בו רבים, מספר על תלמיד הישיבה, שעבר לישיבה אחרת לתקופה מסוימת. ובשבת אחת הזדמן לישיבת מעלות התורה, ורבנו אירחו בחום ובחמימות.

'שבת קודש קדשים', כלשון אדונינו הגר"א זיע"א, אותו לשון שרבנו פירסמו אלף אלפי פעמים, בכל הזדמנות שהיה יכול היה מחזיר את לשונו של הגר"א עד שכבר הפך למטבע לשון שגור וידוע, בישיבת מעלות התורה הייתה מרוממת ונעלית. ואף מי שלא קיבל הרבה מרבנו זיע"א אבל השבת קודש קדשים נשרש בנשמה שכל מי שדרכו רגליו על סף הישיבה.

סדרי הישיבה, מקודשים היו, והיה רבנו עומד על כך בכל כוחו.

אותו בחור, החליט שכיון שאינו נמנה עתה על תלמידי הישיבה, רק הגיע להתארח, הקל על עצמו והלך לשמוע חזן גדול שהגיע להתפלל בבית כנסת בסמוך לישיבה, עד שהחסיר מסדרי הישיבה המקודשים.

כששמע רבנו זיע"א על כך, הגיב בחריפות בלתי מצויה, וביקש ממנו לארוז את חפציו ולעזוב את הישיבה, תיכף ומיד.

ישנם אנשים שמדרגתם בענין השבת קודש קדשים, אינה מן הגבוהות, עוסקים הם במנוחה גשמית ובעונג שבת וכו', עבורם ללכת לשמוע חזן, זה אולי בגדר של עלייה קצת. אבל בחור בישיבה שטעם את טעם הרוחני של שבת קודש קדשים, ויודע שהעונג שבת האמיתי הוא לעסוק בתורה, אם הוא עוזב את הלימוד והולך לשמוע חזנות, זו ירידה! ועל ירידה מגיבים בכל החריפות.

כי לא יכול היה לסבול ירידה בשום אופן!

מי מאיתנו לא שמע מרבנו זיע"א לפחות כמה פעמים, את הכאב הגדול על ה"נזורו אחר". הלא רבנו זיע"א חי את מעשי האבות כסדר. אברהם יצחק ויעקב, היו חלק בלתי נפרד מסדר יומו, עמדו מול עיניו בכל רגע, ועסק בהם ללא הרף. עומק ההבנה בחטא אדם הראשון תסס בקרבו יומם ולילה, לא בתור שיחה או שמועס אותו מעבירים לתלמידים כשצריך לעסוק בכך, אלא היה חי מול עיניו, כל הזמן. והעולה על כולנה, 'מעמד הר סיני', 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', מעמד הר סיני, אוי, מעמד הר סיני, הלא רבנו "חי" את מעמד הר סיני את הקולות ואת הברקים ואת קול השופר, ואת עשרת הדברות, דיבר ועסק בהם ללא הרף, והם פרוצו מתוכו כלבה רותחת. הפורצת מלועו של הר געש. והנה בתוך מעמד הר סיני עצמו, היה ה"נזורו אחר" כשרצו לשמוע מפי משה רבנו, ולא להמשיך לשמוע את הכל מפי הגבורה. אוי כמה היה רבנו זיע"א חי ומחיה את מעמד הר סיני וכמה היה מבכה את ה"נזורו אחר" ואת פירוש אדונינו הגר"א זיע"א בענין זה.

שם במרומי העלייה, בפסיגת הפסגות, הייתה בחינה דקה של ירידה, שורש כל החורבנות - הירידה!

כמה ציפה רבנו זיע"א לביאת המשיח. מה יהיה לנו בביאת המשיח... אז באותם הימים אנחנו נשמע טעמי תורה מפי המשיח. אבל מובא במדרש שכלל ישראל לא יסתפקו בזה ויבואו בתביעה "ישקני מנשיקות פיהו", וכי בשביל כך עברנו כל כך הרבה שמדות וגזירות בכל הדורות, בשביל לשמוע מפי המשיח? אנחנו רוצים לשמוע בפי הקב"ה בעצמו, מפי הגבורה. מי שישמע מפי המשיח יהיו חסדי אומות העולם "אליו גוים ידרושון", אך כלל ישראל יתבעו לשמוע קול ד' בכבודו ובעצמו, "מנשיקות פיהו" - לעלות! לעלות, לעלות, עד פסגת המדרגות!

ומי שזכה לחוות את הימים שלאחרי חג מתן תורה במחיצת רבנו זיע"א ואת הריחוק הנורא בענין "ויסעו מהר ד'", כתינוק הבורח וכו'. כמה היה משנן את הפסוק הזה, ומפחד ממנו ורועד ממנו פחד פחדים.

כמה היה כואב רבנו, על אלו שכבר זכו לעלות וזכו לטעום וזכו להתייגע, וזכו להתקרב, ואז הגיע היצר הרע, שתפקידו הוא לחטוף ולגנוב מהיהודי את דרגתו.

כמה סיפורים לעשרותיהם על כאבו הבלתי נתפס כשנחנח לראות מי שזכה לעלות ולפתח הורידו היצר הרע ממקומו הגבוה.

אם הצלחת לעלות בדרגה, אל תרד ממנה, אל תרד...

וכשאירע נפילה ח"ו. כשאדם נכשל בחטא חלילה וחס...

כמה היה רבנו רותח ברתיעה נוראה, עד שהיו זמנים שהיה מדבר בזה בכל שיחה ובכל שמועס, עשרות פעמים ללא הרף היה מחזיר את היסוד העצום הזה, עד שזה נספג בעצמות. היסוד של אדונינו הגר"א זיע"א.

רבנו הגר"א אומר שעיקר חטאו של אדם הראשון היה, מה שאמר 'אכלתי ואוכל עוד'. כלומר שאדם הראשון השלים עם הרעיון ועם מציאות החטא.

ולמה השלים עם מציאות החטא, דווקא מפני שבגודל השגתו השיג את עוצם הפגם שחולל החטא, כאשר לרום מעלתו פגם והחריב והפיל את כל העולמות, והיה סבור שלא שייך לתקן. דווקא בגלל חכמתו ובגלל שתפס את עוצם הפגם הלך השלים עם המצב.

אבל, אומר הגר"א דבר נורא נוראות: הגאון אומר שאילו היה אדם הראשון אומר מיד "חטאתי", היה מתקן את חטאו לגמרי! כך אומר הגר"א, נורא נוראות. דוד המלך ע"ה מיד כשהוכיחו נתן הנביא אמר מיד: "חטאתי"! ודוד המלך תיקן את חטאו לגמרי וחזר ועלה למעלה ממקום שפגם.

הגאון אומר על הפסוק בתהילים "אמרתי אודה עלי פשעי לד' ואתה נשאת עוון חטאתי סלה" שאחר החטא ביקש דוד המלך לומר תהילים, וכיון שאמר 'חטאתי' מיד אמר לו הנביא שאינו צריך ליותר, "ואתה נשאת עוון חטאתי סלה".

לאדם הראשון ברום מעלתו חסרה לו הנקודה הזאת של לצאת מהחטא מיד. **אוי**, כמה היה רבנו רותח ביסוד הזה, כמה היה היסוד העצום הזה גואה ממנו ומליבו הבוהר חוצה. אם נפלת, אמור מיד "חטאתי", ואל תמשיך ליפול, רק לעסוק בעלייה עוד ועוד. תהיה כמו דוד המלך שאמר חטאתי, והוא תיקן את חטאו. ולא כמו אדם הראשון שהשלים עם מציאות החטא.

וכשהיה רבנו זיע"א מצרף לזה עוד מדברי הגאון [כדרכו בקודש לבנות בניינים שלמים ממילה של הגאון במקום אחד ומילה אחרת במקום אחר, ועל דא וכגון דא הכריזו באשכבתיה דרבי שזכה לגילוי אליהו] על הפסוק "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח". שעיקר עבודת היצר אינה בעצם הכשלות בחטא אלא הנפילה שבאה בעקבות החטא. אז לאחר החטא מגיע היצר ועובד על האדם בכל כוחו שיפול עוד ועוד, הוא לא מרשה לו לומר "חטאתי" ורוצה לראות את הנפילה הבאה, שתגרור אחריה עוד נפילה ועוד נפילה.

"אם רוח המושל תעלה עליך" - מה עושים כשהיצר הרע הצליח להפילך בחטא? "מקומך אל תנח!" אל תזוז מהמדרגות שלך, אל תזוז מהשאיפות שלך, אל תעצור בגלל החטא את העלייה, אל תהיה בירידה! אמור "חטאתי" כמו דוד המלך, ותמשיך בעלייה...

זה שאדם נופל, זה טבע האדם שנופל, אבל כמו כן טבעו לקום מיד אחר הנפילה! דוד המלך שהיה המושל של אדם הראשון ותיקונו, אמר מיד "חטאתי" ולכן שאול באחת ועלתה לו ודוד בשתיים ולא עלתה לו.

העלייה שאחר הנפילה, הקימה לאחר הנפילה, זה טבע האדם, בדיוק כמו שהנפילה עצמה היא בטבע האדם. - העיקר הוא לקום, להמשיך את העלייה!

שנינו במסכת יומא 'המתפלל פוסע לאחוריו ג' פסיעות צריך לשהות, ואם לא עשה כן נוח לו שלא התפלל'. את הקביעה הנוראה של חז"ל 'נוח לו שלא התפלל', לא אמרו על סתם אדם בעלמא, אלא אמרוהו על אדם שהוא בגדר "המתפלל".

"המתפלל" פירושו שהוא לא סתם מלמל את מילות התפילה, "המתפלל" פירושו שהוא התפלל כמו שצריך, אבל מה... בסוף התפילה ההגונה והטובה, הוא קצת זלזל ולא שהה. ולכן אמרו עליו חז"ל שנוח לו שלא התפלל!

כי מי שמזלזל בסוף התפילה, הוא מראה שגם התפילה שהיא כהוגן זה לא "הוא", אלא הוא "עשה מאמץ" והתעלה מעל טבעו, וכעת לאחר שעלה מעל טבעו הוא בורח. ומי שיורד אחר עלייה כזאת, נאמר עליו שנוח לו שלא התפלל!

מי שאינו עולה, הרי הוא יורד! ומה מוכיח על חוסר עלייתו, שכל העלייה שלו זה לא "הוא" אלא מאמץ מחוץ לטבעו, ולאחר שמסיים את המאמץ חוזר להיות "הוא".

מי שלא עולה ועולה כל הזמן, מי שלא נמצא כל הזמן בכיוון מעלה הרי הוא מוכיח שהעלייה זה לא "הוא" בעצמו.

כל הגזירות הקשות, הגזרות על רוחניות, באות כשאנחנו מזלזלים ברוחניות ואז אותה רוחניות נלקחת מאיתנו...

הבי"ח באו"ח (סימן תע"ר) כותב: "אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שנתרשלו בעבודה, ועל כך היתה הגזירה לבטל מהם את העבודה, כדתיניא בברייתא שגזר עליהם לבטל התמיד".

כשיש ליהודי רוחניות, כשכבר קנה קנין, וברגע אחד הרי הוא עוזב את הרוחניות ואינו ממשיך להתעלות עוד ועוד, אז לוקחים ממנו את המדרגה הרוחנית שהשיגה.

גזירת היוונים היא הירידה! הגיעה בגלל שאנחנו לא עלינו, וממילא ירדנו! וכל הפונה כלפי ירידה, נענש בירידה ח"ו...

הוא אשר אמרנו: גזירות יוון, ירידה! חנוכה, עלייה...

בידי חכמים. וכבר הקשה הרמב"ם (דברים ד, א) אמאי לא הוי דבר זה בדין בל תוסיף שהרי חכמים הוסיפו על מנין תרי"ג מצוות, יעו"ש.
ומוכרח מזה לדרגה גבוהה כזו באמונת חכמים שמקיימים אפילו מצוה דרבנן שאין לה עיקר בתורה, השיגו דוקא בחנוכה על ידי תמימות הלב בטהרה. [הגאון האדיר רבי אברהם לנדא מסטריקוב זצוק"ל]

השמירה על חוקי "רצונך"!

בתפילת על הניסים אנו אומרים 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. וצ"ב מהי משמעות הביטוי 'חוקי רצונך', ולכאורה היה לו לומר 'להעבירם מחוקיך'.
ונקדים בזה, הדנה סובר הרמב"ם שהעובר על איסור דרבנן, עובר על איסור דאורייתא של "לא תסור". והרמב"ם בספר המצוות חולק על זאת וסובר, שאין בו איסור תורה. והקשה הגה"ק רבי אלחנן וסרמן בקובץ שיעורים (ח"ב), דמאחר שלדעת הרמב"ם, לא נצטוונו על כך בתורה, מהו המקור המונע מאתנו לעבור על דרבנן. ותירץ, שכיון שאנו בטוחים שרצון ה' הוא שנשמע לדברי חכמים, זהו המונע מאתנו מלעבור על דבריהם! ומביא פסוק מירמיהו, "אשר לא דברתי ולא צוית, ולא עלתה על לבי", והיינו, שמלבד שחיבים לקיים את מה ש"דברתי וצוית", כן חייבים לקיים מה ש"עלתה על לבי".
והנה היוונים, שמגמתם היתה 'להשכיחם תורתך', עשו זאת בהדרגה. שמתחילה לא ציוו על היהודים לעבור על התורה, רק הזמינו אותם להיות צופים באירועי ספורט שלהם, ולהשתתף במסיבות התרבות שלהם, וזאת מתוך ידיעה ברורה, שהשתתפות מעין זאת, תביא בהכרח להידרדרות המחולשת, שהיתה משאת נפשם.
אמנם על ההזמנות הללו, השיבו היהודים, שהדבר נמנע מהם, כי הדבר כרוך בחילול שבת, ומאכלות אסורות וכד', והבטיחו להם היוונים, שהכל יעשה, בימות החול, ובפיקוח חמור, ע"י רבנים, וע"פ גדרי ההלכה, שכן היו היוונים, בטוחים, שגם בדרך זו, תושג מטרתם.
אך גם בזאת מיאנו היהודים, באמרם: 'אמנם איסור מפורש, אין בכל אלו, אולם אין זה רצון ה', שנתקרב אליכם תרבותית, ושניטול חלק באירועים מעין אלו, והעושה כן הריהו בגדר נבל ברשות התורה'. ועל כך, ניהלו היוונים מלחמת חרמה, כי זה היה הסיכוי האחרון, לבצע את תבנית השמד שלהם. כלומר בשלב זה, ויתרו זמנית, על 'להשכיחם תורתך', אך נלחמו, בהתנגדות העיקשת שלהם לשמור על חוקי 'רצונך'...
ומכאן מוסר השכל, להכיר בטכסיסים הגלויים והנסתרים של האויב, הזומם להכרית את תורת ישראל, על ידי הגזירות השונות, והגזירה הנוראה המזעזעת כל לב, ועל ידי החדירה למוסדות החינוך, ועל ידי הצעות מפתות בתחום הפרנסה, ועוד ועוד. [מרחן הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א]

המאור שבה

כתב הארז"ל, בימי החנוכה אית בהו הארת י"ג מדות של רחמים. ומסתבר שיסוד הארתם הוא על ידי הדלקת נרות החנוכה, ולכן כפי הוזהרות בהם ובחיבורם כן הארתם יותר... וידוע כי מניין התיבות בנוסח ברכת הדלקה בלי תיבת "של" הוא י"ג כנגד י"ג מדות. ותואם להנ"ל שהארת י"ג מדות כהארת נר חנוכה [ולאומרים "של" יש לומר שהוא י"ד דהוי נמי כוללת כל י"ג מדות, ועיין].
ובדאי כיון שיש בו אור י"ג מדות הוא גם הזמן לתשובה שלימה. ויש לומר דנרמז בחז"ל 'המאור שבה מחזירו למוטב' (ירושלמי חגיגה פ"ב). דיש לומר דהמאור הוא אור התורה בזמן "מאור" שהוא נרות חנוכה, דבראשית רבה אמרו על היוונים 'החשיכו עיניהם של ישראל', וכאשר נצחום וכו' להארת עינים, והארת עינים הוא בתורה כפי הבקשה שאנו מבקשים בתפילה 'והאר עינינו בתורתך'.
וגם אלו שבדגה נמוכה זוכים בחנוכה לאור תורה כדכתיב בקרא (ישעיה ט, א) "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול", ו"העם" המה הנדחים יותר גם הם ראו אור גדול, שהוא על חנוכה שהלכו בחושך ממלכת יון וזכו לאור גדול, ועיין ב'קונטרס בעניני חנוכה' (עמוד כא) ד"גדול" גימטריה מ"ד כמנין הנרות, וזה הוא הדלקת הנרות, שזוכין בו לתורה, ועיין. [הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א]

ופרצו חומות מגדלי

בגמרא סוכה (נו, ב) איתא שקנסו את משמרת בילגה משום מרים בת בילגה שבעטה במזבח ואמרה 'לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממנו של ישראל ואינו עומד להן בשעת דוחקן'.
ומבואר בגמרא דקנסו לכל המשמר משום דשותא דינוקא בשוקא או דאבאה או דאמיה, ופישי רש"י דאם לא ששמעה לאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה כן, וקנסו כל המשמרת כי אוי לרשע ואוי לשכנו.
ויש להבין מה ראה ששמעה מאביה שביזה את העבודה, הלא מבואר בגמ' שאותה

חזרה מלכות התורה לישראל

הנה הרמב"ם בתחילת הלכות חנוכה (פ"ג ה"א) אחרי כל האריכות הוסיף: והעמידו אחד מבניהם למלך, וחזרה מלכות לישראל עד החורבן השני. ולכאורה קטע זה אינו שייך כלל לחנוכה, וצ"ב תוספת זו שהוסיף הרמב"ם בדבריו.

ונראה לבאר דהרמב"ם בא להדגיש שהישועה לא היתה רק מביטול הגזירות של להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, אלא שנשתחררנו מכל השעבוד למלכות יון ויצאנו לחרות, וענין זה בא לידי ביטוי במה שחזרה המלכות לישראל.
וזה הטעם והסיבה לאמירת הלל בחנוכה לומר הללו עבדי ה' ולא עבדי יון, שהרי בפורים אף שבטלה הגזירה מ"מ עדיין אי אפשר לומר הללו עבדי ה', דאכתי עבדי אחשוש אנו (מגילה י"ד, א), אך בחנוכה היתה גאולה לגמרי ממלכות יון ושייך לומר הלל. והוא מה שאנו אומרים בעל הניסים, תישועה גדולה - היינו, מגזירת השמד, ופורקן כהיום הזה - היינו שיצאנו מגלות יון לגמרי.

ובזה יש לבאר שבפורים עם ישראל עשו משתה ושמחה מיד באותה שנה שנעשה הנס, ומודגש במגילה שנהגו כן כבר קודם הציווי, אך בחנוכה מבואר בגמרא שבת (כא, ב) דבאותה שנה לא עשו כלום, ורק 'לשנה אחרת קבעום בהלל והודאה'.
והביאור הוא, שבפורים נפל על כלל ישראל פתאום גזירה מן השמים, וחז"ל חקרו הרבה בזה 'מפני מה נתחייבו' וכו', והגזירה היתה קשה מאד להשמיד להרוג וכו', והוצרכו לישועה גדולה, אבל בחסדי ה' ההצלחה היתה גדולה ומיוחדת, והגזירה היתה למעשה רק שלשה ימים בקירוב, ומרדכי ואסתר וכלל ישראל תפסו את הגזירה בעודה באביה, והפכו אותה מה, כך שכל הרעה נהפכה לטובה, ואותם הצניעות שח"ו וכו', כהטבעת והאגרות, נהפכו לטוב וזכו לזנהפוך הוא. וכלל ישראל תפס מיד איזה נס וישועה גדולה נעשה להם, והחלו מיד לעשות י"ט משתה ושמחה ולא המתינו לחכמים וכו', ואחרי כלל ישראל קבעו חכמים לדורות וקיימו וקבלו מן השמים כידוע.

אך חנוכה מתחילה הבריאה נגזרה הגלות, 'וחשך', זה גלות יון, גלות ארוכה וחשוכה, נ"ב שנה (הרמב"ם בגמרא תימן), וכלל ישראל היו צריכים לעבור את הגלות בשלום כאשר רצה ה' יתברך, אבל כלל ישראל נפלו בגלות יון שהחשיכה את עיניהם של ישראל, והעם ברובו הלכו אחרי יון, והגזירות נתרבו והשתלטו על בית המקדש ופרצו פרצות וטמאו הטהרות, ואמרו כתבו לכם על קרן השור וכו'. והקב"ה אבינו שבשמים ממתין וממכה שכלל ישראל יתעורר ויתייצב כדי לצאת מהגלות ולבטל טומאת יון, והדברים יגיעו, והחושך מתרבה והולך...

ואז קמו מעטים קומץ אנשים משפחה אחת בישראל מתתיהו ובניו, והעמיסו על שכמם את המשא של הנצחיות של כלל ישראל ללחום נגד הארי בעוון ותעצומות במסירות נפש ממש, להציל את התורה והמצוה והדת והיהוד של כלל ישראל בטהרתו ובשלמותו, ולחמו בלי ליאות ומבלי לעשות חשבונות, והמלחמה הלכה ונתארכה ולא התיאשו "שבע יפל צדיק וקם", עד שברחמיך הרבים דנת את דינם והצליחו להגיע לישועה הגדולה ולפורקן.

והנה בגלות מצרים הקב"ה בעצמו בידו החזקה ובזרוע נטויה גאל את ישראל, אבל כאן גלות יון הצדיקים והחסידים המעטים הם שמחזיקים בשבט ועושים את המלאכה, ועל אף הנצחונות לא היו בטוחים שזה בר קיימא, ושאינם ביטלו את גלות יון ויצאו מהחשך, ויחזרו לאור מן השמים. ובא האות והמפת מן השמים בבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עליו, ונשפע שמן טהור והודלקה המנורה ו"העם ההולכים בחשך ראו אור גדול", וידעו נאמנה כי הלך החושך זה יון לדורות עולם - לשנה אחרת קבעום ימים טובים בהלל והודאה. [הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א]

יסוד אמונת חכמים מכח חנוכה

בגמ' (שבת כג, א) מאי מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה והיכן וצונו רב אויא אמר מלא תסור.
לכאורה צ"ב הלא הדין דלא תסור שייך בכל מצוות דרבנן, ומהא דנקט בגמ' דייקא גבי מצות נר חנוכה נראה שבא ללמד דבחנוכה הוא השורש והיסוד להאי דינא, ומכח חנוכה יכולים לקיים את הציווי של לא תסור.
ובדרך רמז נראה דמציונו בפלוגתא דמורא (שם כב, א) גבי נר חנוכה אי מנח ליה בימין או בשמאל, והנה בלשון הפסוק כתיב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, שבא לרמז בדין זה של הנחת הנר בימין או בשמאל, דמצוה לשמוע לדברי חכמים בכל פרט ופרט, ואפילו במה שאינו בעיקר הדבר כהאי דינא דהנחת הנר שאינו מעכב בעצם המצוה כלל.

ונראה, הדנה היוונים שטמאו כל השמנים רצו בזדון לבם להכניס טומאת הלב בקיום המצוות, שהוא ההיפך מטהרת הלב שזוכים על ידי אמונת חכמים בתמימות הלב, וברחמי השי"ת שגברו עליהם החשמונאים ומצאו פך שמן טהור שעי"ז הגיעו לדרגה של אמונת חכמים תמימה שלולי הטהרה לא היו משיגים זאת, ולפי"ז מובן מה שנקט הגמ' ליסוד האי דינא דלא תסור דייקא גבי חנוכה, משום דאז השיגו את השלימות באמונת חכמים. **עוד** נראה לבאר דהנה בכל שאר מצוות התורה השייך בהם הדין דלא תסור, הוא באופן שיש למצוה עיקר מן התורה וחכמים באו והוסיפו סייגים ופירשו המצוה אולם יש לה שורש בתורה, משא"כ בחנוכה שאין לה כל עיקר בתורה וכל כולה נתקנה רק

רבינו הגדול מן ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך זצוקללה"ה

היוצא

מהחרצן אלמא דיש לזה דין של הענבים, וכך גם לגרעינים של הזית יש דין של הזית, אך צידד שאינו נחשב שמן זית ע"כ". ועוד הביאו בזה מהגר"ש"א דשמן העשוי מהגרעינים של הזית אינו שמן זית ואם טוחנים הזית עם הגרעיין יש כאן רק תערובת של שמן זית ואפילו רובו שמן זית לא מהני משום דלא אמרינן דין ביטול לשווייה כשמן זית.
וכן הביאו ממרן הגריש"א (ישא יוסף או"ח פ"א קמד) דשמן שאינו ראוי לאכילה ה"ז מסתמא נכלל בתוך השמן שפירשו או טעמו ער שאינו ראוי למנחות.
וכתב לן הרה"ג שלום יוסף יויבל שליט"א, שאלתי את רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך זצוק"ל בחנוכה האחרון לחיי, שהינם הרבה מן השמן זית המיוצר הוא מעורב גם עם גרעיני הזית וממילא שהשמן הוא לא רק שמן מן הזית אלא גם שמן גרעיני זית, ושאל אותי: כמה אחוז זה, ואמרתי, שזה תלוי בכל חברה, אבל זה בין שלושים אחוז לשמונים אחוז. ואני אולי גרעין אינו זית, ושאלתי, אם כשר לדעתו למנחות, שהרי למנחות בעינן דווקא שמן זית ולא דווקא שמן כתיב אבל שמת זית בעינן.
ובתחילה צידד לומר דכיון שנוטעין את כל הזיתים על דעת זה, א"כ ודאי חשוב שמן זית, כמו הסוגיא בברכות של נטעי להו אדעתא דהכי לענין ברכת הפירות. ואמרתי שלכאורה

הרב יעקב מן ההר

רוממות ההלכה

ענינא דימא

שמן זית להדלקה

כתב השולחן ערוך (תרעג, א) כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה. וכתב כתב הרמ"א ומיהו שמן זית מצוה מהמבור (מרדכי וכל בו ומהר"ל), ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורין וז. ונקי. ונוהגים במדינות אלו להדליק בנר של שושה, כי אורן צלול כמו שמן ע"כ. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ד) מצוה בכל שאר מצוות התורה השייך בהם הדין דלא תסור, הוא ובמור וקציעה (סוף סימן תרעג) כתב דיש פוסלין שעוה לנ"ח, מטעמא דבעינן דומיא דמעשה שהיה בשמן דמנורה, שהנס היה בשמן זית.
וכתב באגרות משה (ח"ו או"ח מ"ט), דשמן זית שהוכשר למנורה שהוא כתיב כמעט שליכא עתה בזמננו אין משתמשין בזה, והיה זה עשיה מיוחדת למנורה, לכן אין לנו השמן זית דהוכשר למנורה.
ודעת רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל (פניני חנוכה עמוד קמה) דשמן שעשוי מגרעיני הזית, אין זה שמן זית כלל, הגרעינים אינם זית. והוסיף עוד דשמן כזה שעשוי רק מגרעינים פסול למנחות, דזה לא שמן זית. והוסיף לדון בזה, דלמא כמו שלזיז אסור לאכול את

ולחנם של רבתינו זצוק"ל ושליט"א

מרים בת בילגה נישאת לסרדיוט ממלכי יוונים וא"כ מנלן ששמעה זאת מאביה אולי שמעה זאת מבעלה הגוי.

אלא, אם הייתה אומרת סתם דברי זלזול במזבח יתכן שאכן שמעה זאת מבעלה הגוי, אך כיוון שדיברה כדוגמת לישראל וממונם, כביכול מתוך אהבת ישראל,

דברים אלו הם של ישראל שמאסו בתורה, ונטלו טעדיקי של אהבת ישראל כקדורם לחפור ולבזות התורה ומצוותיה. [אדמו"ר בעל ה"יואל משה" מסאטמאר זצוק"ל]

מלחמה ע"י כח התורה

חלוק היה מה שיצאו החשמונאים למלחמה בימי החנוכה ונעשה להם נס וניצחון, מכל המקומות שיצאו למלחמה וניצחו, דעד אז כל פעם שמסרו עצמם למלחמה היה זה בזמן שהיה נבואה בישראל והיה להם נביא שיריה להם הדרך אשר יעשו על פי ה' ועל פי אורים ותומים, וכמו ביציאת מצרים, וכיבוש א"י, ומלחמות שעשה דוד וכדו', אבל כאן מה שיצאו למלחמה היה זה בזמן שכבר כלתה אורים ותומים שלא היה כלל בימי בית שני וכדא' ביומא (כא,ב), וכן כלתה הנבואה מישראל מימות חגי זכריה ומלאכי בתחילת זמן בית שני וכדאיתא בסוטה (מח,ב). וכל מה שיצאו למלחמה היה על פי הוראתם של חכמי התורה שבכח תורתם הבינו שעתה הוא הזמן למסור עצמם למלחמה על קיום התורה, [ועין בדבריו הנפלאים של הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בסוף קובץ הערות על יבמות (דוגמאות לביאורי אגדות ע"ד הפשט י ח-ט) בארוכה, ושם במה שהביא בשם מרן רבינו הח"ח זצ"ל] ונעשה להם נס בכח תורתם, ועל כן גם הזכר לנס הוא זכר לבית התורה.

ומבואר בהם עוד, והנה ידוע דברי הרמב"ן בפרשת ויחי (מט,י) שנענשו בית חשמונאי שהיו 'חסדי' עליון שנכרת זרעם לגמרי, וכדאיתא בב"ב (ג,ב), בעונש מה שנטלו המלוכה משבט יהודה ועברו על צוואת יעקב אבינו ע"ה "לא יסור שבט מיהודה ומחזק מבין רגלי עדי יבא שילה", ועוד כתב הרמב"ן שם "ואפשר גם כן שהיה עליהם חטא מבלכתם מאפי שהיו כהנים ונצטוו לשמור את כהונתם לכל דבר המזבח ולמבית ולפרכת ועבדתם עבודת מתנה את כהונתם, ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה' , והנה בית חשמונאי ודאי ג"כ ידעו ענין זה, אלא הם סברו שמכיון שעתה הממשלה בעם הוא ממשלת החכמים ע"פ התורה והם המוציאים והמביאים, אי"כ ראוי שהם חכמי התורה הם יהיו המושלים בעם לעת כזאת, וזה הרי חלק מתפקידם של הכהנים להיות מוסרי התורה וכמש"כ "זורו משפטיך ליעקב ותורתך לִישְׂרָאֵל", ומה שהם המושלים בכח התורה אי"כ סתירה לעבודתם. [ובאמת חטאו דאע"פ שהיה עליהם להיות ראשי העם היה עליהם לעשות זאת בדרך של נשיאות, והם נטלו כתר מלכות וזה היה שלא כדין, ואכמ"ל] [מנחם הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א]

אמירת ההלל וההודאה לפי מצב הדור

ימי החנוכה עברו זה עתה, הרגשתי, שאמנם חנוכה הם ימי ההלל והשמחה וההודאה, והעיקר זה ההלל, וצריכים להודות לך' בשמחה. אך היתה לי הרגשה, אינני יודע אם אני צודק בזה, שגם פה צריכים ויש לחלק, כי יש זמנים שעל כל פנים יושבים על התורה ועל העבודה בשקט, כשיושבים באהלה של תורה אין שום מפריע ואין שום מציק, ואז אומרים ומודים ומהללים בשמחה.

אבל יש זמנים שצריך להגיד בהלל את "לא לנו ד' " יתר חזק! את ה"אנא ד' הושיעה נא" יתר חזק! הרי יש בהלל גם חלקים של תפילות ובקשות, ואם תמיד, בכל מצב, אומרים את אותו הלל באותו הרגש, אז הפשט בזה שלא מבחינים שיש איזה שינוי... וזה גם אולי מעין הבנייה של ה"רי זה מחורף ומגדף"... אמנם יכול להיות שבחנוכה עצמו צריך להתגבר על הכל ויש כח מיוחד, אך בשיבה עשיתי מעשה, ובאמירת הלל בימי החנוכה שר פחות, הרבה פחות מתמיד, אבל הרגשתי שלומר בזמן שכזה הלל, באותו צורה כמו תמיד, בלי להרגיש שזה זמנים קשים, אולי זה גם 'מחורף ומגדף', כאשר לא מבחינים שהקב"ה רוצה מאתנו משהו, תובע מאתנו...¹ [רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך זצוק"ל]

מלחמת בני חשמונאי

בענין מלחמת בני חשמונאי יש איתי הערה נמרצת וקושיא גדולה, אשר רבות בשנים

1. יש לציין, כי ידוע לכל השמחה הגדולה ביותר שהיה פורצת מרבין זע"א בעת אמירת ההלל דבר יום ביומו בימי החנוכה, בשירה ובזמרה. והיה מוסף ואומר כי אין זה מוכרח להיות תלוי בגניונים, אלא אם ההלל נאמר בהתפעלות ובמחנות. והיה אומר שזוהי עיקר מחנות היום, והביא בזה את דברי הרמב"ם שמה שקבעו ימי שמחה והלל נאמר בעיקר על אמירת ההלל עצמה. והיה מביא בזה גם את דברי הגר"א שזה כנגד ההלל שחנן בראש השנה ובי' ימי הפסח. ועם כל זאת בתקופות שהתחילו בגזירות השמד על התורה ועל לומדיה הסכים שינגנו בהלל, [מלבד מה שהיה כידוע נמנע תקופות ארוכות לא ללכת בש"ר]. ובאר זאת ביותר, דמי שאינו רואה את אשר לפניו, ואינו מבחין בין "הים ראה וינס" לבין הזמן שרודפים אחרי ח"ו, אין שום טעם להלל שכזה...

סברא זו מועלת רק על פרי להגדירו כפרי עץ או אדמה אבל להפוך גרעין לפרי לא, והרי ודאי שאם יעשו שמן מהעץ בעצמו לא יועיל.

ואחר דין ודברים באמת הכריע בתוקף שאין זה שמן זית, ובפרט לפי מה שהכריע הגר"א בתוקף (סימן רו) כדעת הרשב"א דגרעין אינו פרי עץ וברכתו שהכל, והגר"א שם מדמה לשביעית ולעוקצין, והיינו שלמד שאין זה נידון דווקא לענין ברכת אלא לכל דבר מה מגדיר פרי ומה מגדיר עץ, שלמד הגר"א שגם שביעית ועוקצין ראיה לכאן, והכריע שאין זה שמן זית ופשיטא ליה דפסול למנחות. ואמרת רבינו ראש הישיבה זצ"ל א"כ גם להדלקת נר חנוכה, מי שירוצה שמן זית לא יתא לו טוב בשמן זה, ואמר: נכון מאוד, וראוי להדר יותר בזה, ושמה מאוד לשמוע שזה השמן שהוא מדליק בו כמה שנים. הוספתי ואמרת לו שמן הגר"ש זצ"ל אחז בתוקף שזה פסול למנחות, ואמר נכון מאוד, וכך הוא האמת, עכ"ל.

אולם בשו"ת בית יצחק (י"ד ח"ב סימן לא) הביא איזה הוכחות דלא תקנו דומיא דמנורה, כמבואר בסימן תרע"ג שאין צריך להחליף הפתילות כל שבעה ואילו במנורה מבואר במנחות (דף פח,ב) דבעי פתילה חדשה, ועוד דלא בעינן דוקא שמן זית וכל השמינים כשרים, מוכח דלא בעינן דומיא דמנורה, ועוד דאנן פסקינן כבתא אין זקוק לה ובמנורה קי"ל כבתא זקוק לה כדאיתא במנחות. וע"ע במועדים וזמנים (ח"ו צא) דדן אם

נתקשיתי בה מאוד, כמה יהודים היו באותה תקופה של בית חשמונאי הרי היה זה בזמן בית שני שכלל ישראל מנה רבבות רבות ממש, מסתמא היו שם לפחות מאה אלף אנשים חרדים... ואין לי פתח הבנה להבין את שתיקתם הרועמת אל מול חילול הקודש והמקדש, איך נדם קולם אל מול הנכרים המקרקרים בהיכל ומטמאים את בית המקדש, איך לא בערה בהם אש הקנאות אל מול הגזירה הנוראה של "תבעל להגמון תחילה", שהוא פגם ביסוד קדושת ישראל, כיצד עברו כל הגזירות הללו בשתיקה מוחלטת, האם רק אותם בני חשמונאי שהיו קצת יותר ממניין הרגישו בזה, איך היתכן דבר כזה.

בזמן האחרון אני מרגיש שיש תשובה לשאלה זו, מסתמא באותו דור נמצאו "היתרים" כאלו ואחרים, חשבונות שונים של טומאה הותרה בציבור וכדו', והציבור קיבל את הפסקים ולא נשא איש את קולו, מלבד קולם הצלול והברור של אלה שלא קבלו את ה"חשבונות הרבים" שלא רצו לחיות בצילם של היתרים כאלו ואחרים, ואותם "בועטים" הניפו את חרבם אל מול אימפריית הענק ויצאו למלחמה, והיה מקום לבא אליהם בשאלות קשות כמו כלום יש סיכוי שתצליחו במלחמתכם, והלא חשבון פשוט מראה שזה "אבוד מראש", ואולי אף היו כאלה שהמליצו להם שאולי עדיף לדבר ולדון עם יון ולא לצאת נגדם במלחמה, ואיך אפשר לצאת להלחם הרי הם יחריבו את בית המקדש... אלא צריך לשבת ולדון ולהתפשר איתם ועוד על זה הדרך. והיישוב הוא פשוט, אכן חשבונות אלו כוחם לחרב העשויה ממתכת... אבל כאשר מניפים את חרבו של הקב"ה, את החרב של ברוח אמר ד' אזי אין חשבונות ואין לדון בסיכוי מול סיכון, היציאה למלחמה כזו נובעת מקנאות לשם שמים שיסודה הוא יראת שמים. [הגאון הגדול רבי צבי רוטברג שליט"א]

חג התורה

חנוכה זהו החג של ה'בני תורה'. הרב מפוניבז' היה מגיע במסירות נפש [אפילו מחו"ל] למסיבת חנוכה ביישיבה, והיה אומר שמאמץ להיות במסיבה זו כי חנוכה זה חג של 'ישיבה לייט', שיהיה הזמן של בני הישיבות, ה'זידים' נתנו ביד 'עוסקי תורתך' והתורה התגברה בעולם! וכאשר היה מדבר תמיד היה פותח ואומר 'פך שמן טהור', 'פך שמן טהור', הישיבה הקדושה שבנה אותה למצוינים, צריך לשמור עליה שתשאר כך.

ברוך ה' רואים היום התגברות של תורה באופן שלא היה עד כה, פעם 'כוללים' לא היו קיימים, וכיהים יש כוללים בכל מקום, וזה הנצחון על היוונים. הכולל הראשון ביישוב החדש היה 'כולל חזון איש' שאותו הקים החזו"א, ולאחר מכן התפתח עולם התורה עד שהיום האפשרות שלא ללכת לישיבה זהו בזיון גדול.

בחז"ל היה מיעוט תורה, ואע"פ שבאיכות מרן רבנו הגדול הרב שך זצ"ל אחז שהיה יותר, מ"מ בכמות לית מאן דפליג שהיה פחות תורה. כוללים לא היה מצוי, ויחסית בקושי היו בחורי ישיבות מכיוון שרובם יצאו לעבוד. ומרן הגר"ש רחובסקי זצ"ל סיפר שבזמנו מכל העיר גרודנא, שהיתה עיר גדולה, באו לישיבה רק חמש עשרה בחורים.

פעם סיפר לנו מרן הרב שך זצ"ל שבלומדו בסלבודקא עם חברותא היו לבד בביהמ"ד, באמצע הפסיקה החברותא ואמר לו הרי שנים שעוסקים בתורה שכניה עימהם, א"כ נבקש כעת משהו מהש"ת, והחברותא התפלל אז על פרנסה... והרב שך גער בו מדוע לא ביקש על רוחניות לגדול בתורה, ואחרי הרבה שנים אותו חברותא בא להרב שך והזכיר לו את המעשה ואמר לו אני שכן ביקשתי גם פרנסה אין לי, ואילו אתה יצאת ראש ישיבה גדול...

שמעתי מהרב שלמה לורנץ ז"ל שאחד טען למרן בעל החזו"א שיש כ"כ הרבה בחורים בישיבות, איש מהם שאינם כשרוניים, ומתחילה כבר רואים שלא יצא מהם ראשי ישיבות וכד' א"כ למה מייגעים אותם בדקדוק הסברא וכו' צריך מראש לקחת את סוג החבורים הללו שילמדו הרבה בקיאות והלכה כדי שלכל הפחות יצמחו להיות בעלי בתים טובים... ענה לו החזו"א שאחד מראשי הישיבות המפורסמים בדור, כשהיה בחור בוילנא שאל אותו פעם שאלה בחומש בתחילת פרשת וישלח עה"פ 'ארצה שעיר' שפירש רש"י "לארץ שעיר - כל תיבה שצריכה למ"ד מתחילתה הטיל לה הכותב ה"א בסופה" ואותו בחור שאל את החזו"א א"כ לפי"ז למה כתוב 'ארצה' ולא 'לארצה'... שאלה כזו בוודאי מראה על חוסר כשרון מוחלט, ובכל זאת מכיוון שהוא עמל ויגע זכה להיות ראש ישיבה מפורסם, וזו הוכחה שכל אחד יכול להצליח!

ומדברי הרב מפוניבז' במסיבה היה נראה שהוא מרגיש ש'ימים ההם בזמן הזה', שאז קומץ קטן נצחו את היוונים, וגם היום אחר המלחמה קומץ קטן של ראשי ישיבות הקימו את כל עולם התורה, וזה מכיוון שלא עשו מלימוד התורה רק מצווה לשם שמים, אלא זה היה העסק' שלהם, ולכן ניסו כמה שיותר להגדיל אותה ולהרבות אותה. וכמו שמפרשים בחשמונאים 'רבית את ריבם' שזה נהיה ריב שלהם. ובמיוחד הרב מפוניבז' בעצמו שהוא הגדיל את התורה, לקח לישיבה את המשגיחים הכי גדולים וכן את הראשי ישיבות היה גדולים, שהם העמידו תלמידים שכל הדור עומד עליהם, וע"י זה המשיכו את התורה מהדור הקודם, וחזינו בזה לקבל תורה מדור החיבור.

גם ביישיבת מיר בירושלים היה ריבוי תורה גדול, בתחילה היה מעט אבל אחר כך זה גדל וגדל, ואני זוכר בזמן שכבר הגיע מספר הלומדים לשמונה מאות, אמר מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בשמוע"ס מתוך כבי שהוא חושש שהגענו לשיא, ועכשיו אפשר רק לרדת... [הגאון הגדול רבי עקיבא קיסטר זצוק"ל]

יש להחליף הפתילות כל לילה דומיא דמקדש דבעינן פתילה חדשה.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט קמג) כתב דאפילו לדברי הפוסקים דבעינן דומיא דמנורה, פשוט דאין עושים דמיון שלם ממש בין שמן חנוכה לשמן המקדש. וע"כ כתב דשמן זית קרוש כעין צורת נרות שעוה לנרות חנוכה אין בידינו לדחותו אפילו מהידור, כיון דסו"ס השמן הנוזל הוא הדולק ע"י אש ההדלקה שנימוס על ידה, וכיון שיש לו טבע השמן ואיכותו הוא עדיף משאר שמנים ושעוה.

ויש לציין מש"כ ר"י סיג נהור בן הראב"י, בקונטרס סדר הדלקת נ"ח (הו"ד בקובץ המועדים מוריה נעמד ו) וז"ל, מ"ש אמרו רז"ל הזהיר בנר חנוכה הוי"ן ליה בנים זכרים שיהיו ת"ח, והרי כ"ע מדליקין נרות חנוכה אלו כולם ולא רובם זוכין לבנים זכרים ושיהיו ת"ח, אין לתמונה מזה שהאמת הוא חכמים הם אמת ודבריהם אמת, וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה שרובא דרובא יוצאים ידי חובתן, אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצות והדיקדוקים, שהזהיר בהדלקתן בכל פרטיה ודיקדוקיה קינה וישיג בכח המצוה ובסגולתה בנים זכרים ת"ח, ודע כי נרות חנוכה הם ל"ו בכל הח' לילות והזהיר בהם יזכה לחכמה, והסוד לו חכמו ישיכלו זאת, כל הזהיר בל"ו נרות של מצות חנוכה יזכה לבנים בעלי חכמה, אימתי אם ישיכלו זאת, ר"ל אם יתכוננו להזהר בזאת המצוה בכל פרטיה ודיקדוקיה ע"כ.

"אין כבוד אלא תורה", כמה העריך וחיבב כל דבר בתורה, על כל קוץ וקוץ של התורה עמד לדקדק ולחפש מה אפשר לדרוש ממנה, כמה שמחה היה לו מכל חידוש בתורה, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, וכמו שהיה מרגלא בפומיה, שכמה שיותר שייכים לנתינתן מסיני, כך בשיעור הזה, הדברים יותר שמחים ומאירים.

זכורני לפני כמה שנים בהוצאת הספר הראשון של אמו"ז הגאון הגדול רבי אברהם דוב שליט"א, ספר פתחי אברהם - הגדה של פסח, ביקש מורי זקני שליט"א מאחיו רבינו זיע"א שיכתוב דברי תורה בעניני פסח כדי להדפיס בספר.

רבינו אמר, שבדעתו להדפיס שיעור שכבר מסר כמה פעמים בגדרי בל יראה ותשביתו, ובתחילה היה סבור לא לכתוב את השיעור בעצמו, אלא לקחת את השיעור ממישהו שכתב את השיעור, אך כנראה ששיעור זה נאבד, ויבוקש הדבר ולא נמצא.

וכיון שהיה הזמן דחוק והיינו צריכים להוציא את הספר, החליט רבינו לכתוב בעצמו את השיעור, במשך כמה ימים ישב רבינו וערך את השיעור, תוך כדי הכתיבה התקשרתי לומר שהזמן קצת דחוק, אז הוא אמר: "אני מבקש עוד קצת זמן, שכיון שנכנסתי לענין והתחלתי לכתוב, נוסף כל הזמן עוד ועוד חידושים, דברי תורה פרים ורבים..."

אחרי יומיים הוא אמר לי: "יש לי עוד הרבה מה לכתוב, אך כבר אי אפשר לעכב את הוצאת הספר כל כך..."

כשגמר לכתוב את החידושי תורה, היה שרוי בשמחה גדולה, ואמר לי בהתנצלות: "ישר כח עצום על זה שבזכותכם הייתי צריך לכתוב את השיעור הזה, הם דברים יסודיים שהייתי רגיל לחזור עליהם, ומעולם לא כתבתי זאת, ועכשיו סוף סוף נכתבו הדברים, ישר כח!"

וכדי שאקבל את הדברים הוסיף ואמר: "אגיד לך משהו שלא אמרתי לאף אחד, אתמול הייתי בבר מצוה, ובדרך כלל בזמן האחרון אני לא רגיל ליטול ידים בבר מצוה, אבל בגלל השמחה הגדולה שכתבתי זאת, אמרתי לעצמי, אני מוכרח לעשות 'סעודת סיום' על זה, לשמוח את שמחת התורה, נטלתי ידים וחגגתי לעצמי את הסיום של כתיבת ענין זה..."

כמה חשיבות והערכה לכל חידוש וחידוש יש בזה, כמה אהבת תורה, כמה כבוד התורה!

שלא ישכח תלמודו

כמה פעמים זכיתי לדבר עם רבינו זיע"א בלימוד, בדרך כלל היה רבינו מבקש לראות את הגמרא בפנים, הוא היה פותח את הגמרא ולומד, כמה פעמים אחרי שגמר לעיין בגמרא ולדבר על הנקודה שעליה דיברנו, ראיתי שהעביר את עיניו בסקירה מהירה על כל הדף, ועשה מין חזרה מהירה... ענין זה ראיתי כמה וכמה פעמים שעשה כן.

ההרגשה היתה, שאם כבר הוא מעיין בגמרא זו, אז יש לו הזדמנות לחזור גם על הגמרא שבסמך, הוא כבר חזר גם על זה, - "אשרי אדם מפחד תמיד" שלא ישכח תלמודו...

אחד הפעמים זכורני שזה היה בקשר לגמרא בכתובות (קהב), שיש שם חידוש שצריך לכבד קרובו של תלמיד חכם, ועיי"ש בפני יושע שכתב "אלא דאכתי לענ"ד קשה לשון עשה דכבוד התורה, דלכאורה לא אשכחן בכולה תלמודא שיהא מצוה לקרב ולכבד קרובי החכם טפי מאדם אחר לקום מפניו או להדר" עיי"ש בכל דבריו. אז הוא אמר לי להביא ש"ע ח"מ, וחישב בנתיבות המשפט, ואמר לי ששמעתי שזה דרבנן, מיד אח"כ ראיתי איך שהעביר את עיניו על כל דף הגמרא בכתובות עמוד א' ועמוד ב', ורק לאחר מכן סגר את הגמרא, כך ראיתי כמה פעמים...

רוממות התורה

הרב דוד ירמיהו

חיוקה של תורה לימי החנוכה

"דרך הלימוד"...

כמה פעמים כשדיברתי עם רבינו זיע"א על דרך הלימוד, הוא היה רגיל לומר: זה "צרות של עשירים"... העיקר לשבת וללמוד, אם לומדים, גדלים! לא משנה בדיוק אם כך או כך, וגם שבאמת אין דרך מסוימת בזה, וכל אחד צריך ללמוד במקום שלבו חפץ, אך העיקר לנצל את הזמן וללמוד.

אמנם בדרך כלל הוא היה אומר, שצורת הלימוד של הישיבות הקדושות היא הצורה לצמח תלמיד חכם; סדר אחד בעיון, וסדר שני ושלישי בבקיות. פעם הוסיף ואמר, שבישיבת "מעלות התורה" הוא מקפיד שכולם ילמדו בסדר ראשון מה שלומדים בישיבה, אך בסדר שני וכו' הוא בדוקא אינו מקפיד מה ילמדו כדי שיוכלו לצמח תלמידי חכמים... ושמעתי מפיו כמה פעמים שבשנים האחרונות אעפ"י שלומדים מאוד לאט, אבל ודאי שבעומק העיון לומדים הרבה יותר בעיון מפעם, ואין בזה ספק!

ופעם כשאמרתי לרבינו זיע"א שמרן רבינו הגר"ש אלישיב זיע"א לומד לאט כל הזמן, ואינו ממחר לשום מקום... אז הוא השיב: "מי שלומד כל הזמן באמת אינו צריך למהר..."

ח"ו מלשנות מהאמת...

אירע פעם שהייתי אצל רבינו זיע"א יחד עם אחד ממקורביו שסיפר לו על בחור מסוים שנמצא איתו בקשר, והינו ברמה רוחנית גבוהה, שמספר לו שאינו מוצא כל כך סיפוק בלימוד, והוא רוצה ללכת ללימודים, ללמוד מקצוע כמו פסיכולוגיה וכדו', והוא אומר כי אדרבה, ברצונו לעשות זאת רק כדי לעזור לאנשים ולהוציא אותם ממצוקותיהם... וסיפר לרבינו איך ניסה לדבר על לבו, אך לא הועיל. והוסיף ואמר לרבינו שהוא מפחד על השידוך שלו, שיהיה קשה לו במצב שלו למצוא שידוך ברמה רוחנית גבוהה...

רבינו זיע"א הבין מתוך הדברים שהוא ניסה לשכנע את הבחור על ידי טענה זו של השידוך... כאן מראה פניו של רבינו נשתנה ממש!... והוא אמר בהתלהבות נוראה: "איך אפשר לומר כך שבגלל שידוכים צריך להישאר בלימוד? הרי זה חיינו וארך ימינו, אם הוא רוצה לחיות הוא צריך ללמוד, גם כשמסבירים אסור לשנות מהאמת, צריך לדבר על האמת..." בינה נא זאת!

הפתרון: לימוד התורה ברציפות...

שח אחיינו ותלמידו הגאון רבי יצחק חיים פוס שליט"א: היה זה בשבת חנוכה לפני כחמש עשרה שנה, ובשכונתנו נחגגה שבת שבע ברכות לאחד מתלמידי הקרובים שנשא בת אחד מגדולי תלמידי המתגורר בשכונתנו. וכמובן הסכים אז רבנו לבוא ולהשתתף עמהם בשמחתם באותה שבת, אך הואיל והיתה זו שבת חנוכה, ורבנו לא רצה להיכנס לשאלות ההלכתיות של מי שיוצא מביתו בחנוכה ליום אחד היכן הוא חיוב להדליק, האם בביתו על ידי שליח או בבית בו יתארך באותה השבת, על כן החמיר רבנו והדליק בערב שבת בביתו, ונשאר בביתו לאכילת הסעודה, ורק אח"כ צעד רגלי מביתו אל עבר שכונתנו, כשהיעד הוא להתאכסן בביתנו.

אך כשהגיע לביתנו החל לנקר בלבו הספק, הואיל והוא רק אכל בלילה בביתו האם אמנם יצא ידי חובת ההדלקה במה שהדליק בביתו אם אינו ישן שם כי אם בבית אחר. הוא החל לעיין שוב במשנה ברורה ושו"ע, ולדון לעצמו בשאלה זו. לרגל השעה המאוחרת הלכתי אני וביתי לישון כשאנו מראים לו על חדר לינתו. גם תלמידו משמשו הניחו בביתנו והלך לישון בבית הוריו הגרים בקרבת מקום. והנה בבוקר נתברר לנו, שהואיל ורבינו לא הצליח להגיע ליד הכרעה ברורה, ולבו היה נוקפו שמה יפסיד בזה את מצות נר חנוכה, על כן החליט להיות ער כל הלילה בלימוד התורה היקרה ולא לילך לישון. ובכך פתר לעצמו את הספיקות והחששות...

מכתב רבינו הגדול זיע"א לבני ישיבתו משנת תשע"ח ערב חנוכה האחרון לחייו

"ולא לגרום חס ושלום שום אבק זלזול בלימוד התורה בחנוכה"

נר שני והימים האלה נזכרים ונעשים לבני הישיבה היקרים שיחיו ויצליחו הן מודעת זו לכל קדושת הימים האלו אשר זממו עלינו "להשכיחם תורתך" וכו' וכו'.

ומאוד מאוד מזהירים ומזריזים בספרים הק' על הזמן המיוחד של הזמן הזה, להרבות בלימוד ועמל התורה ביתר שאת וביתר עוז, והדברים היו ידועים ומפורסמים מאז ומתמיד.

ואנא, אנא, אחים יקרים וחביבים, אל נא אחי תרעו, חלילה וחלילה, ואיש לרעהו יאמר חזק ונתחזק, ולהתעצם, ולשמוח, על סדרי הישיבה "סדרי הלימוד והתפילות", "הימים והלילות", ולא לגרום חס ושלום שום אבק זלזול בלימוד התורה, חיינו ואורך ימינו...

ואדרבה, ואדרבה, להוסיף חיות ועוצמה בתלמוד תורה כנגד כולם, ובתפילה אשר זה גם זמן מיוחד מאוד לתפילה ולהתעלות בכח התפילה.

והדברים הם דברי אלוקים חיים, ונא ונא לא לזלזל, ואך ורק להוסיף קדושה וטהרה, ואין לנו שיעור אלא התורה הזאת, לטוב לנו כל הימים. דורש שלומכם וטובתכם שמואל

נ.ב. מה טוב אם ימשיכו להתעכב ביום השבת קודש הזה ולהתחזק בתורה ובתפילה כאמור.

לעילוי נשמת

סבי היקר באדם, אוד מוצל מאש ועודנו בתומתו מוקיר רבנו ואוהב תורה ולומדיה, בכל נפשו ומאודו עורר ושמו מדברי תורה
הרה"ח רבי מנחם מנדל בן הרה"ח רבי אברהם מרדכי ה"ד בריקמן זצ"ל
נלב"ע א' כסליו תשע"ט ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרב הגאון רבי אליהו ב"ר יעקב ירוחם קצנלבון זצ"ל
נלב"ע ב"ד כסליו תש"ע
ולעילוי נשמת המנזר הירושלמי גורד גור ועומד בפרץ הגאון הצדיק רבי שלום ב"ר יצחק הכהן שברדון זצ"ל
נלב"ע ב"ב כסליו תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שליט"א

לעילוי נשמת

הרה"ק לוחם מלחמות השם בעוז ותעצומות אדמו"ר בעל ה"דברי אמונה"
רבי אברהם יצחק בן מוהר"ר אהרן דוד קאהן זצוק"ל
נלב"ע ז' ססליו נר ב' החנוכה תשנ"ט ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י נכדו הרה"צ רבי דוד צבי קאהן שליט"א
אב"ד "חולדות אברהם יצחק" בית שמש

שלמי ברכה לידידנו הרב הגאון שליט"א
עורך המדור החשוב "רוממות ההלכה"
לרגל הוצאת הקונטרס הנכבד "אליבא דשמואל" - חנוכה (השני בסדרה) ובו סימנים רבים במו"מ ופסקי הלכות מרבינו הגדול מרן זיע"א יתן ה' וכה יוסיף להעשיר את עולם התורה בספרים רבים ונכבדים להרבות תורה וכבוד, עיוזה ותפארתה, ללמוד וללמוד, לשמוח ולעשות מתוך הרהבת הדעת ושלוות הנפש, אכ"ר
ניתן לחשית בהצפת י. כפלי ספרים רחבי הארץ

לעילוי נשמת

האב גברא יקרא
יגע ועמל בתורה בימים ובלילות
עד שארית כוחותיו
הרה"צ רבי דוד ב"ר צבי רייך זצ"ל
נלב"ע ב"ט כסליו נר ה' החנוכה
תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י צאצאיו שליט"א

לעילוי נשמת

מנהל הרוחני של ישיבת כנסת ישראל - חברון
למעלה מיובל שנים הגאון הצדיק והחסיד
רבי צבי זאב בן הנה"צ רבי אברהם נח פאלי זצוק"ל
נלב"ע ב' כסלו תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י נכדו הרב הגאון רבי אשר פאלי שליט"א